

Kartläggning av samlingar kopplande till Förintelsen vid kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige

Lotta Fernstål, Statens historiska museer
2021-12-21

Innehåll

3 Förord

4 Introduktion

5 Tolkning av uppdraget

7 Angående en digital kunskapsnod

8 Samlingar vid kulturhistoriska museer och arkiv

- 10 Blekinge museum
- 10 Bohusläns museum
- 11 Grenna Museum – Andréxpeditionen Polarcenter
- 11 Gustavianum, Uppsala universitets myntkabinett
- 11 Göteborgs stadsmuseum
- 12 Helsingborgs museer – Kulturmagasinet
- 12 Institutet för språk och folkminnen
- 12 Judiska museet
- 13 Kalmar läns museum
- 14 Kulturen i Lund – och Lunds universitetsbibliotek
- 15 Landskrona museum
- 15 Läns museet Gävleborg
- 15 Malmö Museer
- 16 Miliseum
- 17 Moderna Museet
- 17 Mölndals stadsmuseum
- 17 Nationalmuseum
- 18 Nordiska museet
- 19 Postmuseum
- 19 Regionmuseet Skåne
- 19 Romska Kulturcentret i Malmö
- 19 Röhsska museet
- 20 Statens försvarshistoriska museer – Armémuseum
- 21 Statens historiska museer
- 21 Statens maritima och transporthistoriska museer – Järnvägmuseet
- 22 Stockholms stadsmuseum
- 22 Sörmlands museum
- 22 Upplandsmuseet
- 22 Vänersborgs museum
- 23 Värmlands Museum
- 23 Örnköldsviks museum & konsthall
- 24 Övrigt

25 Avslutande diskussion – internationalisering och samverkan

27 Referenser

Förord

Våren 2021 fick Forum för levande historia i uppdrag av regeringen att som ett led i inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen, samla in föremål, berättelser, dokument och arkivmaterial från överlevande och deras liv i Sverige. Utöver detta fick myndigheten också i uppdrag att göra en kartläggning av befintliga samlingar som innehåller information om överlevande med anknytning till Sverige eller material från deras liv i Sverige. I dialog med Statens historiska museer (SHM), beslutades att SHM skulle genomföra kartläggningen och att den skulle utgöra grunden för en framtida digital kunskapsnod vid Sveriges museum om Förintelsen. Resultatet av kartläggningen presenteras här.

*Caroline Källner,
tf överintendent vid Forum för levande historia*

Introduktion

Som del i uppbyggnaden av Sveriges museum om Förintelsen påbörjade Forum för levande historia under 2021 en insamling av föremål, berättelser med mera från överlevande och deras liv i Sverige, och fick även i uppdrag av regeringen att göra en kartläggning av befintliga samlingar i Sverige som rör Förintelsen. Vid Statens historiska museer, som ska ta emot det insamlade materialet, skapades en arbetsgrupp för samverkan med Forum för levande historia rörande insamlingsfrågor. I överenskommelse mellan de två myndigheterna fördes arbetet att genomföra en kartläggning över till denna arbetsgrupp och det formulerades enligt följande:

Ta fram en plan och struktur för fördjupad kartläggning av befintliga samlingar i Sverige kopplande till Förintelsen. Målsättningen med kartläggningen är att det ska vara grunden för en digital kunskapsnod.¹

Ansvar för genomförandet tilldelades Lotta Fernstål. Arbetet påbörjades i juni 2021 och genomfördes med störst intensitet under augusti till och med oktober. Resultatet presenteras i denna kartläggning som dels innehåller översiktliga presentationer per institution, dels en mer detaljerad bilaga där digitaliserade objekt listas per institution. Denna benämns vidare som bilaga 1 och är en Excel-fil som kan begäras ut från registraturen@levandehistoria.se

---

1) Ur: Beställning av och uppdragsbeskrivning för arbetsgrupp för insamling kopplat till uppbyggnaden av Sveriges museum om Förintelsen, SHM dnr 131-569-2021.

Tolkning av uppdraget

Enligt uppdragsbeskrivningen som citeras ovan ska ”en plan och struktur för fördjupad kartläggning” tas fram. Här görs en kartläggning, det vill säga inte en plan och struktur för en sådan. Formuleringen ”befintliga samlingar i Sverige” har snävats in till befintliga samlingar vid kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige. Detta främst av tidsmässiga skäl. Kartläggningen täcker därmed inte in samlingar som huseras av till exempel föreningar eller finns i arkiv tillhörande till exempel myndigheter, Sveriges Radio, judiska församlingar eller Svenska kyrkan (för översikter av samlingar och vittnesmål vid olika organisationer och föreningar, se SOU 2020 bilaga 3 *Källor till Förintelsens historia i svenska arkiv* av Pontus Rudberg, samt Thor Tureby och Wagrell 2020a, Thor Tureby i SOU 2020b).²

Uppdraget rör kartläggning av samlingar ”kopplande till Förintelsen”. Begreppet Förintelsen används något olika i olika sammanhang, främst avseende hur snävt eller vidgat det anses omfatta olika offergrupper, det vill säga enbart judar eller även andra grupper (för exempel på kritisk diskussion kring användning av begreppet, se Bruchfeld resp. Kotljarchuk i SOU 2020b). I samband med denna kartläggning definierar jag ”kopplande till Förintelsen” brett, vilket illustreras genom *Encyclopædia Britannica*:

Holocaust [...] the systematic state-sponsored killing of six million Jewish men, women, and children and millions of others by Nazi Germany and its collaborators during World War II.³ [...] While Jews were the primary victims of Nazism as it evolved and were central to Nazi racial ideology, other groups were victimized as well – some for what they did, some for what they refused to do, and some for what they were.⁴

Förintelsen utgjorde ett folk mord på judar, och erkändes av EU 2015 även som ett folk mord på romer.⁵ Andra utsatta grupper var bland annat politiskt olik tankande, fackligt engagerade, homosexuella och Jehovas vittnen. I kartläggningen tar jag även med material som rör krigsfångar som varit i förvar i nazityska internerings- och

-
- 2) Översikt över vittnesmålssamlingar i Sverige och internationellt finns även vid Forum för levande historia, <https://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/forintelsen/vittnesmal/vittnesmal-fran-forintelsen>. Internationellt strävar EHRI, European Holocaust Research Infrastructure, efter att sammanföra material rörande Förintelsen från bl.a. arkiv, museer och bibliotek: ”The overriding aim of EHRI is to support the Holocaust research communities by opening up an online portal that provides access to information about Holocaust-related archives and collections across Europe and beyond, and by encouraging collaborative research through the development of tools”, <https://portal.ehri-project.eu/help/faq>. Länk till the EHRI Portal: <https://portal.ehri-project.eu/>. (Länkar kopierade 2021-11-02).
  - 3) Britannica ’Holocaust’, <https://www.britannica.com/event/Holocaust> (länk kopierad 2021-08-04).
  - 4) Britannica ’Holocaust’, <https://www.britannica.com/event/Holocaust/From-Kristallnacht-to-the-final-solution> (länk kopierad 2021-08-04).
  - 5) European Parliament resolution of 15 April 2015 on the occasion of International Roma Day – anti-Gypsyism in Europe and EU recognition of the memorial day of the Roma genocide during World War II (2015/2615(RSP)). Se särskilt punkt 12, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0095_EN.html (länk kopierad 2021-12-09).

koncentrationsläger (för behandlingen av krigsfångar, särskilt sovjetiska, se till exempel Åmark 2016:24–25, 2021:52–53; Herold 2021).⁶

Även tidsperioden som Förintelsen i sin striktaste mening avser, det vill säga andra världskriget 1939–1945, kan vidgas. Tiden från Hitlers maktövertagande 1933 kan innefattas i benämningen och även överlevandes erfarenheter efter kriget är av relevans här, inte minst eftersom överlevande kom till Sverige med till exempel Vita bussarna eller i senare skeden. Av relevans är också till exempel senare minnesbearbetningar och gestaltningar av Förintelsen samt erfarenheter och berättelser från generationer efter Förintelseöverlevande.

Det breda anslaget avseende grupper och tid kan jämföras med International Holocaust Remembrance Alliances ”IHRA Working Definition of Holocaust-related Materials”⁷ samt insamling vid till exempel United States Holocaust Memorial Museum och National Holocaust Centre & Museum i Storbritannien.⁸

Sammantaget tolkar jag således att uppdraget innebär att:

Ta fram en fördjupad kartläggning av befintliga samlingar vid kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige kopplande till Förintelsen i en bred bemärkelse avseende utsatta grupper och tidsperiod. Målsättningen med kartläggningen är att den ska kunna utgöra en grund för en digital kunskapsnod.

”Förintelsen utgjorde ett folk mord på judar, och erkändes av EU 2015 även som ett folk mord på romer. Andra utsatta grupper var bland annat politiskt olik tänkande, fackligt engagerade, homosexuella och Jehovas vittnen.”

---

6) Se även t.ex. Holocaust Encyclopedia, <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nazi-persecution-of-soviet-prisoners-of-war> (länk kopierad 2021-10-21).

7) IHRA Working Definition of Holocaust-related Materials, <https://holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-related-materials> (länk kopierad 2021-10-24).

8) United States Holocaust Memorial Museum, <https://www.ushmm.org/collections/the-museums-collections/about/scope-and-nature-of-the-collections>, National Holocaust Centre & Museum, <https://www.holocaust.org.uk/the-museums-collection> (länkar kopierade 2021-10-24).

Angående en digital kunskapsnod

Några ord ska också skrivas om begreppet ”digital kunskapsnod”. I *Sveriges museum om Förintelsen. Betänkande av Utredningen om ett museum om Förintelsen*, Statens offentliga utredningar 2020:21 – vidare kallad SOU 2020 – föreslogs att (SOU 2020:160–161, min kursivering):

Museet bör därtill tillgängliggöra och tillhandahålla en överblick över existerande svenska samlingar och arkiv, liksom över internationella samlingar och arkiv som innehåller material och information med anknytning till Sverige. [...] Förutom att upprätta egna samlingar och göra inlån bör museet ge samlad information om vad som finns i andra samlingar och arkiv vid institutioner utanför museet och samverka med dessa. För allmänhet och forskare kommer museet på detta sätt att kunna utgöra en *nod* för kunskap om samlingar och arkivmaterial som rör Förintelsen och bistå i att tillgängliggöra detta.

Förmodligen är det härifrån begreppet ”nod” härrör, liksom incitamentet till en kartläggning för en ”digital kunskapsnod”. På ett övergripande plan bör det innebära ett utvecklingsarbete för att digitaliserade material ska kunna länkas samman och tillgängliggöras – men *hur* det ska ske måste lösas i ett senare skede. En grund för detta är dock denna kartläggning: vad för material med koppling till Förintelsen finns, särskilt digitaliserade sådana? Var finns de att tillgå, vid vilka museer och arkiv samt i vilka samlingssystem?

Som nämnts ovan avgränsas denna kartläggning till kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige, men i förlängningen bör även andra samlingar i Sverige kunna ingå i en så kallad digital kunskapsnod. Det bör också vara önskvärt att länka samman material i Sverige med internationella samlingar. Detta diskuteras kort vidare efter de övergripande presentationerna som nu följer.

Samlingar vid kulturhistoriska museer och arkiv

Här följer översiktliga presentationer av material rörande Förintelsen vid kulturhistoriska museer och arkiv, mer detaljerade listor med digitaliserade material finns i bilaga 1. Det ska redan inledningsvis nämnas att den enda renodlade arkivinstitutionen som är representerad är Institutet för språk och folkminnen. Övriga arkivmaterial hör till museiarkiv som till exempel Nordiska museets arkiv och finns omnämnda under respektive museum, där jag har försökt tydliggöra när arkivmaterial förekommer.

För att hitta material har jag gått igenom framför allt SOU 2020, som i bilagorna 2 och 3 presenterar musei- och arkivmaterial, och sållat fram de material som hör till kulturhistoriska museer och arkiv samt har koppling till Förintelsen (snarare än ”enbart” till andra världskriget). Jag har också gjort sökningar i publika samlingssystem för att hitta ytterligare material än de som tas upp i SOU 2020. Sökningarna har gjorts via termer med Förintelsekoppling och ibland har jag under vissa poster följt vidare till exempel ämnesord, klickat på en plats eller fotograf, eller fångat upp ett nytt sökord att pröva. Vilka sökningar som gett resultat och hur träffarna skett i respektive samlingssystem tas upp nedan i presentationerna, i hopp om att det ska ge en bild av hur information relevant för Förintelsekoppling ser ut i olika publika samlingssystem. Där anges även om institutionerna levererar data till K-samsök⁹ eller har öppet API, vilket kan vara av betydelse för en digital kunskapsnod.

Det har varit något av ett detektivarbete att finna relevanta material i publika samlingssystem. Att söka på andra världskriget var för brett då det gav träffar på en mängd material utan egentlig koppling till Förintelsen. Exempel på mer specifika termer som har använts är Förintelsen, koncentrationsläger, koncentrationslägret, koncentrationslägerfångar, krigsfångar, överlevande, överlevare, Vita bussarna, vita bussar, vit buss, Vita båtarna, vita båtar, vit båt, Vita fartygen, vita fartyg, Kristallnatten (pogrom gav inga träffar), Davidsstjärna, getto, ghetto, skyddsbrev, skyddspass, Raoul Wallenberg, Folke Bernadotte. Det ska dock nämnas att även om dessa var förhållandevis ”träffsäkra” så rör resultaten inte alltid Förintelsen utan viss genomgång av materialen måste ske. Till exempel gav sökning på Förintelsen även träff på ett konstverk som rör kärnvapen och Vita fartygen på en tapet från tidigt 1800-tal (se nedan, Bohusläns museum och Kalmar läns museum). Även sökningar på olika koncentrationsläger kan ge resultat men var inom denna kartläggning för tidsödande då namnen är alltför många (test gjordes dock på Grini i DigitaltMuseum, se Värmlands museum nedan, och ytterligare andra koncentrationsläger nämns nedan). Det bör även finnas ytterligare termer och personnamn att söka på än de jag har använt och som kan ge resultat. Vid min presentation av kartläggningen vid Nätverket för Förintelseforskning i Sverige, i december 2021, gavs som förslag bland annat vissa konstnärer eller fotografer, som troligen kräver specifik ämneskunskap för att känna till. Ett annat förslag var att söka på mer ålderdomliga begrepp som använts vid tidigare katalogisering och förts över till samlingssystem vid digitalisering (jfr Fernstål & Hyltén-Cavallius 2020, särskilt kapitel 7).

---

9) För lista över institutioner anslutna till K-samsök, se <https://www.raa.se/hitta-information/k-samsok/institutioner-anslutna/> (länk kopierad 2021-09-12).

De publika samlingsplattformar eller -system, i vilka jag har sökt efter de ovan nämnda termerna, är DigitaltMuseum, Alvin, Carlotta och Sofie. DigitaltMuseum presenterar material vid över åttio museer (som alla använder samlingsförvaltnings-systemet Primus). Alvin presenterar material vid ett trettiotal arkiv, bibliotek och museer knutna till universitet. Carlotta är publikt sökbar för tretton museer, och Sofie används av många institutioner, varav ett knappt trettiotal har varit relevanta i detta sammanhang.¹⁰ Varken Carlotta eller Sofie har någon gemensam plattform där material i olika institutioners samlingar kan sökas samtidigt. I stället behöver man söka igenom varje museums eller arkivs publika system, ett i taget. Om konstmuseer räknas som kulturhistoriska eller inte är väl en definitionsfråga, men sökningar har även gjorts i fyra konstmuseers publika samlingssystem för att få en bild av hur förekomsten av material med koppling till Förintelsen kan se ut i sådana. Avsikten var att söka i konstmuseers samlingar i Stockholm, Göteborg och Malmö men för Malmö konstmuseum hittade jag inget publikt samlingssök.

Sammantaget har information ur SOU 2020 använts och jag har sökt igenom samlingsystem som täcker in över 150 institutioner, vilket har resulterat i att material med koppling till Förintelsen har lokaliserats vid omkring trettio museer och arkiv. Dessa presenteras nedan. De som har digitaliserade material finns även med i bilaga 1, som inkluderar omkring 1 400 poster. Jag gör dock inte anspråk på att denna kartläggning ger en fullt heltäckande bild av vad som kan finnas med koppling till Förintelsen i kulturhistoriska museer och arkiv (jfr SOU 2020:161–162, 244). Dels kan jag ha missat enstaka poster då jag listat material som hittats via Förintelsespecifika sökningar, dels kan material finnas som jag inte hittat via just de sökningar jag gjort. Dessutom kan ytterligare material sannolikt lokaliserats vid kontakt med museer och arkiv, något jag i detta tidsbegränsade arbete inte prioriterat. I stället har jag till stor del fokuserat på digitaliserade material, då målsättningen är att kartläggningen ska kunna utgöra en grund för en digital kunskapsnod.

”Det har varit något av ett detektivarbete att finna relevanta material i publika samlingsystem. Att söka på andra världskriget var för brett då det gav träffar på en mängd material utan egentlig koppling till Förintelsen.”

---

10) <https://digitaltmuseum.se/>, <https://carlotta.malmo.se/carlotta-mmus/web> (rubriken Kort om Carlotta), <https://info.alvin-portal.org/medlemmar/>, för användare av Sofie erhöles en lista (konfidentiell) från Västerbottens museum som utvecklar Sofie, <https://www.vbm.se/tjanster-produkter/sofie-samlingshantering/?cn-reloaded=1> (länkar kopierade 2021-10-20).

Blekinge museum

Blekinge museum använder samlingssystemet Sofie, i vilket sökning på koncentrationsläger gav träff på ett par fångbyxor (Blm 29615). Träffen gavs genom att ett av objektets nyckelord är koncentrationsläger. I objektets beskrivning nämns koncentrationslägret Neuengamme och även vita bussar. En ny sökning på vita bussar gav träff på ytterligare ett objekt – ett hängsmycke i form av ett hjärta som givits vidare som gåva i flera led sedan det tillverkats i ett koncentrationsläger (Blm 27467). Även i det objektets beskrivning nämns vita bussar och koncentrationslägret.

Ytterligare material med koppling till Förintelsen kan finnas vid Blekinge museum. Dels nämns det i anslutning till hängsmycket att en intervju med givaren finns i arkivet (uppteckningen BLM A 149, förvärvat 2008). Dels står det i anslutning till fångbyxorna att de hör samman med Blm Siudak 1–16, och att de har donerats med föremål, arkivalier och fotografier till museet genom Siudaks dotter.¹¹

Fångbyxorna och hängsmycket finns listade i bilaga 1. (Blekinge museum är ej med i SOU 2020.)

Blekinge museum levererar data till K-samsök.

Bohusläns museum

Enligt SOU 2020 finns det vid Bohusläns museum ett skrivblock, en bordsduk och fotografier med koppling till Förintelsen genom patienter som 1945 kom från koncentrationsläger och vårdades vid Margretegårdeskolan i Uddevalla (SOU 2020:269–270). I DigitaltMuseum finns skrivblocket och bordsduken (UM032489, UM032488), vilka båda har Förintelsen som ämnesord och därmed lätt hittas vid sökning på just Förintelsen. Även under rubriken Historik nämns Förintelsen, koncentrationsläger och koncentrationslägerfångar.

Sökning på Förintelsen i DigitaltMuseum gav utöver blocket och duken träffar på dels en teckning (UM69.07.042) som är relevant i sammanhanget kring vården vid Margretegårdeskolan och som också har Förintelsen som ämnesord (nämns ej i SOU 2020). Dels en icke-relevant träff på konstverket Fransk frukost, vars motiv under Historik bland annat beskrivs ha att göra med kärnvapen: ”Ur förintelsen, det förkolnade, uppstår nytt liv, flugor och insekter, oansenliga små djur som symboliserar begynnelsen till något nytt”.¹² Detta är ett exempel på hur ordet förintelsen används på fler sätt i anslutning till museiobjekt utöver betydelsen Förintelsen.

Fotografierna från Margretegårdeskolan som nämndes ovan kan ej återfinnas i DigitaltMuseum, varken genom Förintelsespecifika sökningar eller utifrån förhandsgivna uppgifter om objektet som Margretegårdeskolan och ID-numret UMFA55586 (SOU 2020:169–170). De förefaller ej vara digitaliserade men de omnämns i skrivblockets och bordsdukens poster i DigitaltMuseum.

Skrivblocket, bordsduken och teckningen finns listade i bilaga 1.

Bohusläns museum levererar data till K-samsök.

11) <https://blm.kulturhotell.se/items/show/100876> (länk kopierad 2021-09-12).

12) <https://digitaltmuseum.se/021016105207/fransk-frukost> (länk kopierad 2021-09-12).

Grenna Museum – Andréexpeditionen Polarcenter

Sökning på koncentrationsläger i DigitaltMuseum gav tjugio träffar på konstverk (teckningar, litografier, målning) från efter kriget. Konstnär är Georg Hans Trapp och motiven utgörs av minnesbilder från olika koncentrationsläger. Träffarna gavs genom att koncentrationsläger anges som motiv-ämnesord för objekten samt även finns i objektens Historik (med undantag av målningen, gm.5456.2).

Objekten finns listade i bilaga 1. (Grenna museum – Andréexpeditionen Polarcenter är ej med i SOU 2020.)

Grenna museum – Andréexpeditionen Polarcenter levererar data till K-samsök.

Gustavianum, Uppsala universitets myntkabinett

I samlingen Uppsala universitets myntkabinett vid Gustavianum finns tre mynt i olika valörer från gettot Litzmannstadt, eller Lodz, 1943. Dessa är hittade i Alvin via sökning på Förintelsen. Träff ges genom att ”Förintelsen – ekonomiska aspekter (sao)” finns som Ämnesord, allmänna.

Mynten är listade i bilaga 1. (Gustavianum är ej med i SOU 2020.)

Gustavianum, som är en del av Uppsala universitet, finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

Göteborgs stadsmuseum

Det jag bedömer som relevant i förhållande till Förintelsen av vad som listas av Göteborgs stadsmuseum i SOU 2020 är ”GM: 39 278:1-3 Två fångdräktsjackor och ett par byxor vilka troligen använts i koncentrationsläger. Röd triangel med påsytt P på ena jackan, vilket står för politiska fångar och inte judar” samt ”en del fotografier från fångutväxlingar och då förstås bilder från när överlevare kom till Göteborg med ett av svenska Amerika Liniens fartyg” (SOU 2020:194).

Göteborgs stadsmuseum använder Carlotta, i vilket jag hittade fångdräktjackorna och -byxan genom sökning på fångdräktsjacka respektive fångdräktsbyxa (GM:3927:1-3). Utan förkunskap genom informationen i SOU 2020 om förmodade sakord (inklusive stavning) och ID-nummer hade jag inte hittat dessa, då objektens poster i övrigt inte innehåller några termer med koppling till Förintelsen. Via objektens dataelement Tillhör Objekt nås en huvudpost för de tre klädesplaggen, GM:3927 fångkläder, i vars post andra världskriget nämns. Det är dock ett något brett sökord för att återfinna material med koppling till Förintelsen då sökresultatet vanligen omfattar mycket mer och kan vara både tidsomfattande och ansträngande att gå igenom.

Sökningar i Carlotta på Förintelsespecifika termer gav en träff. Genom Vita bussarna hittades ett fotografi från Skatås med information om flyktingar som anlände med Vita bussarna (GSMArkiv:170022). ID-numret indikerar att detta är ett arkivmaterial.

Fotografier från fångutväxlingar och från när överlevande anlände med svenska Amerika Liniens fartyg, som nämndes ovan, har ej kunnat återfinnas i Carlotta, varken på sökning på bland annat Amerika Linjen, Vita båtarna, fångutväxling eller Drottningholm (ett fartyg som förekommer i andra material rörande utväxlingar). Antingen är materialen mycket svåra att hitta eller så är de inte digitaliserade.

Fångkläderna och fotografiet är listade i bilaga 1.

Göteborgs stadsmuseum levererar data till K-samsök.

Helsingborgs museer – Kulturmagasinet

Sökning i Carlotta på Vita bussarna och koncentrationsläger gav ett tjugotal träffar. Det var dels fotografier tagna i samband med ankomst av flyktingar från koncentrationsläger, dels till exempel en sko som burits av en koncentrationslägerfånge samt sentida grafik av Ann Edholm som bygger på fotografier tagna av koncentrationslägerfångar 1944. Träffarna skedde genom att Vita bussarna nämns i objektens Beskrivning, samt genom att koncentrationsläger, eller koncentrationslägerfånge/-fångar, nämns i Historik. Objektet är listade i bilaga 1. Genom att klicka vidare på fotografiet 1333–2008:s motivord krigsfånge erhöles ytterligare omkring 65 fotografier att addera till bilaga 1. Fotografierna är från 1945 och avbildar bland annat fångutväxling och läger i Sverige där före detta koncentrationslägerfångar togs emot.

(Kulturmagasinet är ej med i SOU 2020.)

Helsingborgs museer – Kulturmagasinet levererar data till K-samsök.

Institutet för språk och folkminnen

Vid Institutet för språk och folkminnen finns arkivmaterial bestående av intervjuer som har koppling till Förintelsen: ”Egentligen behandlar inget av materialet hos oss Förintelsen som sådan, samtidigt präglas allt judiskt liv efter Andra Världskriget av det som skedde då. Alltså finns det indirekta kopplingar bakåt och framåt i tiden när det gäller detta material”, enligt Susanne Nylund Skog, forskningsarkivarie vid Institutet för språk och folkminnen.¹³ Intervjuerna har samlats in genom projektet Judiskt vardagsliv 2011–2016 och ett uppdrag från Integrationsverket 2005. De sistnämnda är med unga vuxna med judiskt ursprung och rör särskilt antisemitism (SOU 231–232; se även Nylund Skog 2012).¹⁴ Materialen är digitaliserade men inte tillgängliga via webben, enligt Susanne Nylund Skog.

Judiska museet

I SOU 2020 anger Judiska museet som svar på frågan vad de har i samlingarna som kan ha relevans för utredningen om ett museum om Förintelsen att ”Det finns mycket i Judiska museet[s] samlingar som är relevant för det nya museet. Det gäller både föremål och arkivalier från den perioden som rör överlevanden men också en större och växande samling som rör det svensk-judiska kulturarvet och relationen mellan Sverige och Nazityskland och det svenska flyktingmottagandet” (SOU 2020:195). I Digitalt-Museum gav en sökning på Förintelsen träff på drygt 180 poster, vilka är listade i bilaga 1. Tidsangivelserna visar att objekten är från både före, under och efter andra världskriget. Sammantaget förefaller Judiska museet ha gjort ett väl genomtänkt urval av material med koppling till Förintelsen och gjort detta urval lätt att hitta då alla de relevanta posterna har försetts med ämnesordet Förintelsen.

I SOU 2020:s bilaga 3, en genomgång av arkivmaterial med koppling till Förintelsen, listas flera relevanta personarkiv, vilka dock inte är digitaliserade. Esther Lamms personarkiv innehåller intervjuer med och fotografier av kvinnor som kom med ett fartyg till Frihamnen 1945, samt Rorschachtester med analyser av deras psykiska

---

13) Mejl från Susanne Nylund Skog 2021-09-28.

14) Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, Institutet för språk och folkminnen, förteckning över Judiskt vardagsliv, <https://www.isof.se/download/18.692ea0931791cf2417f1619/1619731155597/F%C3%B6rteckning%20%C3%B6ver%20material%20Judiskt%20vardagsliv.pdf>, och inspelningar och utskrifter av anonymiserade intervjuer om antisemitism, <https://www.isof.se/download/18.692ea0931791cf2417f1618/161973116576/F%C3%B6rteckning%20intervjuer%20om%20antisemitism%202005.pdf> (länkarna kopierade 2021-09-30).

tillstånd utförda av Esther Lamm som var psykiatriker. I Hans Michaelis samling finns handlingar från flera av Hans Michaelis familjemedlemmar rörande bland annat flyktinghjälp och tysk-judiska feriebar. Chaim och Fanny Werbels papper härrör från ett par som flytt från Österrike till Sverige 1938 och utgörs bland annat av tyska pass med J-stämplor. Makarna hade nära släkt i Sverige men fick inte uppehållstillstånd utan var tvungna att resa vidare.

Fanny Werbel dog i fångenskapen i Shanghais getto, medan Chaim Werbel efter kriget återkom till Sverige för återförening med bland andra sin dotter (SOU 2020:268–269).

Judiska museet finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

”Esther Lamms personarkiv innehåller intervjuer med och fotografier av kvinnor som kom med ett fartyg till Frihamnen 1945, samt Rorschachtester med analyser av deras psykiska tillstånd utförda av Esther Lamm som var psykiatriker.”

Kalmar läns museum

Kalmar läns museum anger i SOU 2020 att de ”har fotosamlingar m.m. med tydliga kopplingar till Förintelsen och beredskapssjukhuset i Kalmar (se digitaltmuseum.se)” (SOU 2020:196). I DigitaltMuseum hittar jag dock inte något material vid Kalmar läns museum vid sökning på Förintelsen. Men Kalmar läns museum nämner även, som svar på frågan om hur deras samlingar har använts, att ”KLM har jobbat med de vita båtarna och överlevande som kom efter kriget” (SOU 2020:196). Inget material hittades vid sökning på Vita båtarna, men sökning på Vita bussarna gav träffar på 100 fotografier från 1945. I posternas Historik finns informationen: ”När de vita bussarna avslutat sina transporter tog de vita fartygen vid. Dessa förde svårt sjuka koncentrationslägerfångar till beredskapssjukhus i Sverige”. Alla poster hade således kunnat hittas även via sökning på det i jämförelse med Vita båtarna något ovanligare Vita fartygen, samt koncentrationslägerfångar, och träffarna sker via matchning mellan sökning och text under Historik. Fotografierna finns listade i bilaga 1.

En eftersökning på Vita fartygen gav exempel på hur fler träffar än de önskade kan ske då även en tapet fanns med i resultatlistan, i vars post orden ”vita” och ”fartygen” förekommer, dock inte tillsammans eller med någon koppling till Förintelsen.¹⁵

Som synes ovan uppgav Kalmar läns museum ”fotosamlingar m.m.”, och även att ”Materialet [Vita båtarna och överlevande] i form av foton, artiklar, intervjuer m.m. var viktiga delar i utställningen om beredskapstiden som visades härom året på Kalmar läns museum” (SOU 2020:196, mina kursiveringar). Det förefaller således vid detta museum utöver fotografier finnas ytterligare material med koppling till Förintelsen.

Kalmar läns museum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

---

15) KLMo44008-00002, <https://digitaltmuseum.se/021025989633/tapet> (länk kopierad 2021-09-13).

Kulturen i Lund – och Lunds universitetsbibliotek

Enligt SOU 2020 uppger Kulturen att (SOU 2020:197):

En samling av föremål och arkivmaterial från koncentrationsläger, framför allt Ravensbrück, skänktes till Kulturen år 2004 av efterlevande till Zygmunt Lakocinski, som samlat in föremålen 1945 när de vita bussarna kom till Sverige. Samlingen deponerades på Kulturen redan 1966. Samlingen består av drygt 200 föremål som använts och tillverkats i koncentrationsläger. Små, för innehavaren viktiga, föremål som skapats av de material som stod till buds. Dessutom ingår ett antal fångdräkter, fångmärken och ett omfattande arkivmaterial i samlingen. I Kulturens arkiv finns intervjuer med överlevande och deras släktingar, föremål med anknytning till de vita bussarna samt material från judiska flyktingar. Dessutom innehåller arkivet material från flyktingförläggningar utanför Lund och minnesföremål från senare tid. Skulpturer, som en tidigare fånge tillverkat senare som ett sätt att bearbeta de traumatiska upplevelserna, utgör ett komplement till samlingen.

Zygmunt Lakocinski samlade in material från Ravensbrück 1945–1946 tillsammans med Sture Bolin och en arbetsgrupp bestående av tidigare koncentrationslägerfångar (för mer om arbetet och samlingen, se Thor Tureby & Wagrell 2020a:17–20). Lakocinski var lektor i polska och Bolin professor i historia vid Lunds universitet. Framför allt genomfördes omkring 500 intervjuer med före detta koncentrationslägerfångar från Ravensbrück. Dessa samt handlingar rörande arbetsgruppens dokumentationsarbete finns i Lunds universitetsbibliotek, där det även finns ”material från koncentrationsläger som fångarna hade med sig när de kom till Sverige, som antecknings- och dagböcker, tankeböcker, dikter, fotografier, ritningar, teckningar och namnlistor” (SOU 2020:254). Materialen översätts kontinuerligt till engelska och tillgängliggörs dels i Alvin,¹⁶ dels på den kurerade webbsidan Witnessing genocide.¹⁷

Vid Kulturen och Lunds universitetsbibliotek finns således material som kompletterar varandra – vid Kulturen framför allt föremål men också arkivmaterial, vid Lunds universitetsbibliotek intervjuer med före detta koncentrationslägerfångar och ytterligare arkivmaterial. Föremål och intervjuer har diskuterats av Johanna Bergqvist Rydén i förhållande till motstånd och sabotage, minne och framtidshopp, identitet och integritet (Bergqvist Rydén 2018).

I bilaga 1 listas omkring 400 poster inklusive föremål och arkivmaterial, men inte materialet som finns vid Lunds universitetsbibliotek eftersom det är mycket stort (894 poster i Alvin i skrivande stund, länk till posterna i Alvin finns i not 17). Relevanta material vid Kulturen hittades i Carlotta framför allt genom sökningar på Vita bussarna, koncentrationsläger, koncentrationslägret och även Ravensbrück.

Kulturen levererar data till K-samsök.

---

16) The Polish Research Institute collection i Alvin, <https://www.alvin-portal.org/alvin/resultList.jsf?faces-redirect=true&includeViewParams=true&query=The%20Polish%20Research%20Institute%20collection&searchType=EXTENDED&dswid=4935> (länk kopierad 2021-09-24).

17) Witnessing genocide, <https://www.ub.lu.se/hitta/digitala-samlingar/witnessing-genocide> (länk kopierad 2021-09-24).

Landskrona museum

I DigitaltMuseum hittades ett objekt i Landskrona museums samlingar via sökning på koncentrationsläger. Det är ett fotografi och träffen skedde via uppgift under Motiv: ”Flyktingar från koncentrationsläger boende på slottet”.

Fotografiet finns listat i bilaga 1. (Landskrona museum är ej med i SOU 2020.)

Vid klick på det fotografiets fotograf – Gotthard Westerblad, GEWE-Foto – ges träff på drygt 200 fotografier i Landskrona museum, varav fjorton av dem har ämnesordet ”Invandring. utvandring” (sic) och avbildar flyktingar och holländska barn 1945.¹⁸ Även klick på fotografiets plats – Citadellet – och val av samma ämnesord ger träff på 39 fotografier från cirka 1945, också med motiv som flyktingar och holländska barn (varav en del av fotografierna kan vara samma som de tidigare fjorton).¹⁹ Om dessa fotografier har koppling till Förintelsen eller inte är svårt för en utomstående att avgöra och jag har därmed inte listat dem i bilaga 1.

Landskrona museum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

Länsmuseet Gävleborg

Sökning på Förintelsen i DigitaltMuseum gav träffar på två konstverk av Einar Svedin och Gösta Bohm i Länsmuseet Gävleborgs samling. Träffarna sker genom att Förintelsen nämns i det ena verkets titel och båda verkens beskrivningar.

Objekten finns listade i bilaga 1. (Länsmuseet Gävleborg är ej med i SOU 2020.)

Länsmuseet Gävleborg levererar data till K-samsök.

Malmö Museer

I SOU 2020 listar Malmö Museer tjugo punkter med objekt av relevans för utredningen om ett museum om Förintelsen (SOU 2020:198–199). Material ur majoriteten av punkterna har återfunnits i Carlotta och listas i bilaga 1. De utgör nästan 120 poster, bland annat uniformer och andra kläder, en dagbok från en chaufför som körde en av Vita bussarna, samt en av de kvarvarande Vita bussarna. Framför allt utgör de dock fotografier av flyktingar och före detta krigsfångar från tyska koncentrationsläger som i olika sammanhang befann sig i Skåne i slutet av kriget. Fotografierna är digitaliserade ett och ett men motsvarar troligen punkten i SOU som lyder ”Fotoalbum – spiralbundet. Huvuddelen av fotografierna dokumenterar flyktingmottagandet 1945 och särskilt förläggningen och människorna på Malmö Museum. Merparten av fotografierna har bildtext” (SOU 2020:199).

Objekten hittades i Carlotta genom olika sökningar, till exempel på koncentrationsläger, koncentrationslägret, vit buss, krigsfångar. Träffarna gavs genom matchning med ovanligt många olika fält i posterna. Till exempel finns termerna koncentrationsläger, koncentrationslägret, koncentrationslägerfångar och vit buss, Vita bussarna, vita bussar under fler rubriker än jag kan återge på ett strukturerat vis – bland annat under Beskrivning, Historik, Motivord, Ämnesord, Fria ämnesord.

18) Träfflistan, <https://digitaltmuseum.se/search/?aq=name%3A%22ff103311-5e9c-4ba1-gfb3-7a35eoad142b%22%20owner%3A%22S-LAM%22%20topic%3A%22invandring.%20utvandring%22&o=0&n=80> (länk kopierad 2021-09-13).

19) Träfflistan, <https://digitaltmuseum.se/search/?aq=place%3A%22citadellet%22%20topic%3A%22invandring.%20utvandring%22%20owner%3A%22S-LAM%22&o=0&n=80> (länk kopierad 2021-09-13).

Det ska också nämnas att åtta av objekten i bilaga 1 kunde hittas enbart genom förkunskaper utifrån information i SOU 2020. En inskrivningsliggare hittades genom sökning på just inskrivningsliggare, registersupplement genom sökning på det, och så vidare.²⁰

Flera av materialen i bilaga 1 faller under kategorin arkivmaterial, till exempel dagbok över chauffören Sven Nilssons resa med Vita bussarna 1945 (MM 062759:001), inskrivningsliggare (MM 061609:001), register (MM 061609:002:001, MM 061609:002:002), registersupplement (MM 061609:002:003) och skissbok av fångar i Ravensbrück (MM 048235) (jfr SOU 2020:269).

De material som tas upp i SOU 2020 men som jag inte har kunnat återfinna i Carlotta är: ”Karta – som chaufförerna fick när de skulle köra de vita bussarna”, ”Intervjuer – tre intervjuer med barn till överlevare samt intervju med en överlevare. Personerna hade varit fångar i två koncentrationsläger i Polen samt ett i Tyskland”, ”Dokument – yttrande av Malmö Konstnämnd över tävlingsförslag till minnesmärke över den danska flyktingtrafiken på stranden vid Sibbarp”, ”Större målning tillhörande Malmö Konstmuseum – i Malmö Konstmuseums samlingar finns Sven X:et Erixsons monumentala målning ’Flyktingar i Malmö Museum’” (SOU 2020:198–199).

Malmö Museer levererar data till K-samsök.

Miliseum

Sökning på Vita bussarna i DigitaltMuseum gav träff på ett tjugotal objekt i Miliseums samling. Objekten utgör främst material som tillhört John Blom som 1945 deltog som motorcykelordonnans för Röda Korset och Vita bussarna. Där finns bland annat fotografier av John Blom på motorcykel vid aktionen, medaljer som han erhöll alldeles efter kriget och senare hedersbetygelser och minnesmaterial. Träffarna skedde genom att posternas rubrik Historik innefattar meningen ”Har tillhört vpl konstapeln (korporalen) vid A 6 John Blom, Skillingaryd, vilken som frivillig motorcykelordonnans deltog i Svenska Röda Korsets räddningsinsats ’Vita bussarna’, i Tyskland, våren 1945”. Denna mening finns även i ett par poster med material från John Blom som dock inte har tydlig koppling till Förintelsen. De objekten har därmed inte listats med övriga i bilaga 1.²¹

I bilaga 1 finns även ytterligare ett fotografi som hittades genom sökning på Vita bussarna, som i posten nämns under Motiv. Fotografiet är från 1994 och avbildar en person vid en av Vita bussarna under en utställning.

(Miliseum är ej med i SOU 2020.)

Miliseum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

”Objekten utgör främst material som tillhört John Blom som 1945 deltog som motorcykelordonnans för Röda Korset och Vita bussarna. Där finns bland annat fotografier av John Blom på motorcykel vid aktionen, medaljer som han erhöll alldeles efter kriget och senare hedersbetygelser och minnesmaterial.”

20) De åtta objekten är MM 061609:001, MM 042425, MM 061609:002:004, MM 061609:002:001, MM 061609:002:002, MM 061609:002:003, MM 062772, MM 062775:001.

21) Se <https://digitaltmuseum.se/021028795764/vimpel> och <https://digitaltmuseum.se/021028795759/idrottsmarke> (länkarna kopierade 2021-09-14).

Moderna Museet

I Moderna Museets publika sökgränssnitt Sök i samlingen gav sökning på Vita bussarna två träffar på fotografier. Samma träffar gavs genom sökning på Vita båtarna (tillsammans med många andra objekt i vars poster ordet ”vita” nämns men som inte är relevanta i detta sammanhang). Ett av fotografierna är från 1945 och avbildar en av Vita bussarna på en båt och med människor omkring, taget av KW Gullers. Det andra är taget av Anna Riwkin 1954 och porträtterar Anna (ibland Hanna) Brzezinska som kom till Sverige med en av Vita bussarna (se Kalander 1996). Hon var en av två romska flickor som anlände till Sverige vid krigsslutet (fler romer kan dock ha kommit med till exempel Vita bussarna men vars identitet vi inte känner till). Vid en genomgång av Anna Riwkins fotografier från 1954, då hon porträtterade romer i olika delar av Sverige, hittades även ett fotografi av Sofia Brzezinska som också kom med Vita bussarna (se Lundgren 2005).

Objekten finns listade i bilaga 1. (Moderna Museet är ej med i SOU 2020.)

Jag hittar ingen information om vad för samlingssystem Moderna Museet använder, och inte heller om de använder ett öppet API. Moderna Museet finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

Mölnadal stadsmuseum

Sökning på koncentrationsläger i DigitaltMuseum gav i Mölnadal stadsmuseums samlingar träff på ett sextiotal fotografier från 1945. De dokumenterar mottagande och vård av flyktingar från koncentrationsläger. Det finns också ett knappt tjugotal fotografier från främst senare decennier under 1900-talet, som utgör uppföljningar av överlevande med familjer senare i livet. Alla träffar har skett genom att koncentrationsläger nämns under Motiv i fotografiernas poster, med undantag av två av fotografierna (1998_1030 och 1998_1031) där varken koncentrationsläger eller annan Förintelsespecifik term används. Möjligen sker träffarna på dem genom Klassifikation Krigets efterdyningar OU 727?

Objekten finns listade i bilaga 1. (Mölnadal museum är ej med i SOU 2020.)

I DigitaltMuseum finns en artikel i vilken Mölnadal stadsmuseum kontextualiserar fotografierna från mottagandet av överlevande 1945. Denna är inte med i bilaga 1, men se rubriken Övrigt nedan. I artikeln nämns att ”I ett protokoll från Röda Korsets kvinnoförening berättas det om arbetet bland flyktingarna”,²² vilket innebär att det även verkar finnas relevant arkivmaterial i Mölnadal stadsmuseums samlingar.

Mölnadal stadsmuseum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

Nationalmuseum

Nationalmuseum använder MuseumPlus och via deras publika sökgränssnitt hittades tre objekt genom sökning på Förintelsen. Träffarna skedde via objektens titel samt förekommer även i beskrivningar i två av dem. Två av objekten är fotografier av Hédi Fried och Emerich Roth, Förintelseöverlevande som sedan många år förmedlar erfarenheter och kunskap om Förintelsen. Det tredje objektet är boken *Witnesses* med fotografier av överlevande.

Objekten finns listade i bilaga 1. (Nationalmuseum är ej med i SOU 2020.)

Nationalmuseum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

---

22) *Från Auschwitz till Mölndal – om Kvarnbyskolan som beredskapssjukhus*, <https://digitaltmuseum.se/021189503885/fran-auschwitz-till-molndal-om-kvarnbyskolan-som-beredskapssjukhus> (länk kopierad 2021-09-14).

Nordiska museet

I SOU 2020 tas flera material upp, särskilt samlingar i Nordiska museets arkiv. Ett exempel är I Förintelsens närhet 2000, med intervjuer med två kvinnor om andra världskriget i Polen och Auschwitz vintern 1941–1942 samt livet i Sverige efter krigsslutet. Där finns också Halina Neujahrs arkiv, med bland annat föredrag, tidningsartiklar och en dokumentärfilm om Neujahrs liv i Warszawas getto och förflyttningen till koncentrationsläger. I Ruth Jacobssons arkiv finns bland annat Jacobssons anteckningar om hennes tid i koncentrationsläger (SOU 2020:266–267).

En av samlingarna som SOU 2020 anger under rubriken ”Nordiska museets material med direkt anknytning till Förintelsen” är Judiska minnen, som främst utgörs av arkivmaterial men även innehåller föremål. ”Insamlingen bedrevs 1994–1998 som ett projekt vid Nordiska museet. Projektet inriktades mot levnadsskildringar som beskriver erfarenheter från tiden före, under och efter andra världskriget. I samlingen ingår även material från delprojekten Judiska service- och sjukhemmet, Andra generationen, Café 84 – Seniorprojektet. Materialet förvaras i Nordiska museets arkiv och i museets föremålssamling” (SOU 2020:204, 267; se Thor Tureby & Wagrell 2020a:41–42 för mer om insamlingsprojektet; även Nylund Skog 2012). Arkivmaterialet är tillgängligt för forskning i arkivsalen. För att använda det finns särskilda tillståndsregler som forskare förbinder sig att följa, detta av hänsyn till informanternas integritet och säkerhet (SOU 2020:206). Materialet samlades dessutom in utan att informanterna gavs möjlighet till medgivande kring hur det skulle användas i framtiden, vilket försvårar bland annat digitaliseringsmöjligheter (Thor Tureby & Wagrell 2020b:91, 107–108). Malin Thor Tureby och Kristin Wagrell föreslår hur digitalisering av *Judiska minnen* ändå skulle kunna ske (Thor Tureby & Wagrell 2020b:113–114):

Because the Nordic Museum never obtained informed consent from the participants of ‘Jewish Memories’, these will now have to be collected in retrospect. We suggest that the creation of a participatory digital archive from a non-participatory analogue archive will provide a space for discussion and negotiation, as well as a platform for power over one’s own history. [...] Rather than merely translating already-existing material from analogue to digital, the new participants – whether they are the original interview subjects or second/third generation survivors – can help produce new meta-data about the collection; they can contribute novel insights on indexing and cataloguing; and they can add new perspectives on whom the digital archive should be aimed toward. Instead of translating the archive, they would be transforming it.

Ett i skrivande stund aktuellt pågående insamlingsprojekt vid Nordiska museet, i samarbete med Södertörns högskola, är *Vi, de fördrivna*. Inom det samlas levnadsberättelser in från polskjudiska flyktingar som anlände till Sverige 1967–1972, varav ”Många var barn till Förintelseöverlevande och flera var överlevande själva”.²³ Insamlingen sker via webbsidan Minnen (minnen.se), där personer via ett formulär kan lämna sina berättelser.

Det enda material vid Nordiska museet med koppling till Förintelsen som jag har kunnat finna i DigitaltMuseum är ett sjuttioal fotografier tagna av KW Gullers som dokumenterar när före detta koncentrationslägerfångar kom med Vita bussarna till Malmö 1945 (SOU 2020:205, 267–268). Träffarna har främst givits genom att Vita bussarna eller vita bussar nämns under posternas Motiv.

KW Gullers fotografier är listade i bilaga 1.

Nordiska museet levererar data till K-samsök.

---

²³ Vi, de fördrivna, <https://minnen.se/tema/vi> (länk kopierad 2021-12-18).

Postmuseum

Vid sökning på Raoul Wallenberg i DigitaltMuseum gavs träff på två frimärken i Postmuseums samling. För det ena gavs träffarna genom att Raoul Wallenberg nämns både i titel, beskrivning och historik, medan namnet för det andra enbart nämns direkt under sakordet frimärke. Det ena är utgivet 1987 och det andra 2012, hundra år efter hans födelseår.

Frimärkena finns listade i bilaga 1. (Postmuseum är ej med i SOU 2020.)

Postmuseum levererar data till K-samsök.

Regionmuseet Skåne

Sökning på Vita bussarna i Sofie gav en träff på ett fotografi som avbildar två vita bussar och några personer, bland annat en sjuksköterska(?), vid en tågstation. Fotografiets titel är *Tåg*, men ett av dess nyckelord är Vita bussarna.

Fotografiet finns listat i bilaga 1. (Regionmuseum Skåne är ej med i SOU 2020.)

Regionmuseum Skåne finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

Romska Kulturcentret i Malmö

Romska Kulturcentret i Malmö är en förening med flera olika verksamheter. Bland annat samarbetar de med Hälsinglands Museum kring digitalisering av fotografier och bidrar med information och kunskapshöjning, vilket sker i DigitaltMuseum. Sökning i DigitaltMuseum på Förintelsen gav nitton träffar på fotografier via Romska Kulturcentret, varav femton är listade i bilaga 1.²⁴ Träffarna sker genom att Förintelsen nämns under Motiv i posterna. De två första fotografierna i bilaga 1:s lista är av en av de två romer som kom från koncentrationsläger till Sverige i slutet av andra världskriget (se Kalanders 1996; Lundgren 2005). Nästföljande tretton avbildar romer som kom till Sverige från olika länder i Europa under 1960-talet och vars släktingar dödats i Förintelsen. Det sista fotografiet i listan hittades via sökning på koncentrationsläger, vilket nämns under Motiv. Det är av en pojke som kommit som flykting till Sverige och texten omnämner en kvinna i samma sällskap som, liksom flera familjemedlemmar, suttit i koncentrationsläger.

(Romska Kulturcentret i Malmö är ej med i SOU 2020.)

Romska Kulturcentret i Malmö levererar data till K-samsök.

Röhsska museet

Röhsska museet använder MuseumPlus och en sökning på koncentrationsläger i deras publika Sök i samlingarna gav en träff på en mekanisk kalkylator från 1968. Träffen sker via objektets beskrivning där informationen anger att ”Herzstark utvecklade kalkylatorn medan han satt i nazisternas koncentrationsläger i Buchenwald”.

Kalkylatorn finns listad i bilaga 1. (Röhsska museet är ej med i SOU 2020.)

Röhsska museet finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

---

24) Av de nitton fotografierna togs fyra ej med i bilaga 1 då de rörde andra romer än de vars släktingar dött i Förintelsen (RKC-0297, RKC-0298, RKC-0289, RKC-0038). Delvis samma text återanvänds för flera fotografier men jag uppfattar inte att alla har lika nära koppling till Förintelsen.

Statens försvarshistoriska museer – Armémuseum

Inom Statens försvarshistoriska museer sker arbete med Förintelsen främst vid Armémuseum (SOU 2020:41). I bilaga 1 finns ett sjuttiotal objekt tillhörande Armémuseum listade. Det första utgörs av en trenchcoat som användes av Miklos Magasdi under hans samarbete med Raoul Wallenberg i Budapest 1944 (AM.085122). Denna hittades genom sökning i DigitaltMuseum på Raoul Wallenberg, som nämns under rubrikerna Historik och Användning – 1944.

Övriga föremål för Armémuseum i bilaga 1 utgörs av det sjuttiotal föremål som SOU 2020 nämner och som härrör från Bertil Fröderberg, som tjänstgjorde som chaufför i samband med Vita bussarna (SOU 2020:208). Dessa utgör en blandning av föremål, såsom plaketter, mynt, smycken, medaljer, knivar, knappar, nålar och märken av olika slag. De hittas genom sökning både på Förintelsen och Vita bussarna, då dessa finns som ämnesord för alla posterna. Vita bussarna nämns även i alla objektens Historik då där berättas att föremålet ingår i en samling som tillhört Bertil Fröderberg som tjänstgjorde som chaufför för Röda Korset och Vita bussarna (se bilaga 1).

”I Armémuseums arkiv finns även digitala fotografier som Bertil Fröderberg tog med sin egen kamera under räddningsaktionen med de Vita bussarna. Där finns även Fröderbergs anteckningsböcker, brevkorrespondens och annat arkivmaterial som berör Vita bussarnas resor i Tyskland och Polen 1945–1947” (SOU 2020:208, 266). Armémuseum har även berättelser från tre Förintelseöverlevande (SOU 2020:209). Inga av dessa material har jag kunnat återfinna i DigitaltMuseum.

”Museet har även ett antal föremål och arkivalier deponerade hos sig (bl.a. två pass och en låda med personliga tillhörigheter) som tillhört Raoul Wallenberg” (SOU 2020:209). Inte heller dessa har hittats i DigitaltMuseum. Statens historiska museer uppger i SOU 2020 att en uniform som Folke Bernadotte bar i Tyskland 1945 vid arbete med Vita bussarna, och som efter hans död skänkts till Livrustkammaren, är deponerad i Armémuseum (SOU 2020:211).

Armémuseum har i SOU 2020 också uppgivit att ”Vi har även ett antal föremål som kommer från Nazityskland, eller från verksamhet kopplad till Tyskland under mellankrigstiden och andra världskriget. [...] I nuläget är det dock svårt att avgöra exakt vilka av dessa föremål, som uppgår till flera hundra, som har relevans för utredningen, och SFHM efterfrågar mer information om det tänkta museets inriktning för att kunna göra den bedömningen” (SOU 2020:207).

Sammantaget finns det således mer material med koppling till Förintelsen vid Armémuseum än det som listas i bilaga 1.

Statens försvarshistoriska museer levererar till K-samsök.

”I bilaga 1 finns ett sjuttiotal objekt tillhörande Armémuseum listade. Det första utgörs av en trenchcoat som användes av Miklos Magasdi under hans samarbete med Raoul Wallenberg i Budapest 1944.”

Statens historiska museer

Det jag bedömer som relevanta material utifrån vad som tas upp i SOU 2020 är dels, i den arkeologiska samlingen, föremål från flyktingförläggningen på Lovö, och dels en uniform som tillhört Folke Bernadotte, i de kulturhistoriska samlingarna. Föremålen från flyktingförläggningen har undersökts inom seminariegrävningar hållna av arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet (Petré 2011:14–16). Uniformen bar Folke Bernadotte i Tyskland 1945 vid arbete med Vita bussarna. Den skänktes tillsammans med flera föremål till Livrustkammaren efter hans död 1948. Uniformen är deponerad i Armémuseum. Det finns också sedlar och polletter från koncentrationsläger och getton, samt konstmedaljer som bevarar minnet av Förintelsen (SOU 2010:211–213). Kanske är även medaljer som hyllar Hitler och det tredje riket relevanta (SOU 2010:213).

De material som Forum för levande historia samlar in 2021 rörande Förintelsen ska tillföras Statens historiska museer.

Materialen tas inte upp i bilaga 1 då Statens historiska museers myndighetssammansatta publika Sök i samlingarna inte ännu är färdigutvecklat. Materialen kan dock vid behov sökas fram internt i samlingsförvaltningssystemet Adlib.

Det ska nämnas angående Lovömaterialiet att flyktingar anlände till förläggningen i två omgångar, inledningsvis från Baltikum och senare från koncentrationsläger (se till exempel Fried 1992; Zetterström Geschwind 2020). Det är främst den senare fasen som har koppling till Förintelsen men i materialet är det svårt att urskilja vilka föremål som härrör från vilken fas. Föremålen införlivades i samlingen och digitaliserades 2017. De utgörs bland annat av skor, parfymflaskor, porslin och knappor men även några tyska mynt (SHM inv.nr 36192). Det finns i princip ingenting i föremålsposterna som kopplar dem till Förintelsen, flyktingar, koncentrationsläger eller överlevande, även om den övergripande katalogtexten i Adlib är uppdaterad med information om att material inom inventarienumret även härrör från flyktingförläggningen från tiden för andra världskriget, vid sidan av brons- och järnåldersmaterial.

Statens historiska museer levererar enligt K-samsöks information data från Hallwylska museet, Historiska museet, Livrustkammaren och Skoklosters slott.

Ekonomiska museet är inte listat av K-samsök bland dem som levererar data (se not 9).

Statens maritima och transporthistoriska museer – Järnvägmuseet

Sökning på koncentrationslägret i DigitaltMuseum gav en träff i Järnvägmuseets samlingar. Det är ett fotografi från 1945 som visar danska flyktingar. Träffen skedde genom att koncentrationslägret nämns under Motiv – se bilaga 1 där fotografiet är först i listan (ID-nr JvmKDAFo4081). Ett klick på motiv-ämnesord krigsfånge under en objektspost från ett annat museum ledde vidare till ytterligare cirka 180 fotografier i Järnvägmuseets samlingar med motiv av allierade och norska krigsfångar med flera som varit internerade i Nazityskland och av dem ockuperade områden. Fotografierna är bland annat tagna i samband med fångutväxlingar som Röda Korset organiserade och som medförde att fångarna passerade Sverige. Dessa är listade i bilaga 1.

(Statens maritima och transporthistoriska museer är ej med i SOU 2020.)

Statens maritima och transporthistoriska museer levererar data till K-samsök.

Stockholms stadsmuseum

I SOU 2020 menar Stockholms stadsmuseum att det är ”Svårt att uttala sig om samlingens potential för ett museum för Förintelsen” (SOU 2020:214). Vid en sökning på Förintelsen i Digitala Stadsmuseet hittades dock nio fotografier som dokumenterar snubbelstenar i Stockholm, minnesmärken för offer i Förintelsen. Även Vita båtarna gav en träff på ett fotografi från tiden för andra världskriget, som visar sjömän och en av Vita båtarna som användes för utväxling av krigsfångar. Ytterligare ett fotografi har hittats i Stockholms stadsmuseums samlingar, vilket noterades via Stockholmskällan. Fotografiet visar judiska barn som kom från Tyskland till Stockholm 1939.²⁵

Objekten finns listade i bilaga 1.

Stockholms stadsmuseum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9). Det förefaller som att Digitala Stadsmuseet inte har ett öppet API. Angående länk till post eller sökning skriver de att ”Du kan länka genom att använda internetadressen (URL). Bästa länken (Permalänk) till en enskild post hittar du under fliken Filinformation”.²⁶

Sörmlands museum

Sökning på koncentrationsläger i Sofie gav två träffar – en skjorta och en uniform som tillhört en kvinna som arbetat som hjälpsyster för Röda Korset under 1940-talet, bland annat vid Epidemisjukhuset i Helsingborg dit flyktingar från koncentrationsläger anlände 1945. Träffen skedde genom att koncentrationsläger nämns under objektens rubrik Anmärkning.

Objekten finns listade i bilaga 1. (Sörmlands museum är ej med i SOU 2020.)

Sörmlands museum levererar data till K-samsök.

Upplandsmuseet

Sökning på koncentrationsläger i DigitaltMuseum gav tre träffar i Upplandsmuseets samlingar – två föremål och ett fotografi. Föremålen är ett radband och en brosch som tillverkats av före detta koncentrationslägerfångar och som givits som gåva till en diakonissa som i Sverige arbetade med flyktingar vid krigsslutet. Träffen skedde genom att koncentrationsläger nämns under objektens rubrik Historik. Träffen på fotografiet skedde genom att koncentrationsläger nämns under Motiv: ”Omkring 60 av de 650 norska studenter, som suttit i tyska koncentrationsläger, har nu anlänt till Uppsala”.

Objekten finns listade i bilaga 1. (Upplandsmuseet är ej med i SOU 2020.)

Upplandsmuseet levererar data till K-samsök.

Vänersborgs museum

Sökning på Vita bussarna i DigitaltMuseum genererade två träffar i Vänersborgs museums samlingar. Dels en uniform från Röda Korset och Sveriges Lottakår, för vilken Vita bussarna nämns under rubriken Historik. Dels ett lakan med hakkors, för vilken Vita bussarna nämns direkt under benämningen/rubriken lakan.

Objekten finns listade i bilaga 1. (Vänersborgs museum är ej med i SOU 2020.)

Vänersborgs museum finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

---

25) Spår av Förintelsen i Stockholm 1933–1945, <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/spar-av-forintelsen/> (länk kopierad 2021-09-14).

26) Om Digitala Stadsmuseet, <https://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/help/help1.htm> (länk kopierad 2021-09-13).

Värmlands Museum

Det jag bedömer som relevant i förhållande till Förintelsen av vad som anges av Värmlands Museum i SOU 2020 är att museet har ”fått tagit del av historien efter överlevande Alice Klein, judinna från Ungern, och fått fotografera material med anknytning till Förintelsen, i form av en resväska med innehåll” (SOU 2020:217). Värmlands museum tillgängliggör material via DigitaltMuseum, men jag har inte lyckats hitta vare sig resväskan eller material med anknytning till Alice Klein. Jag misstänker att materialet inte är digitaliserat, eller så är det svårt att hitta utan tydlig koppling till vare sig Alice Klein eller Förintelsen.

Vid sökning i DigitaltMuseum på Grini, ett nazityskt koncentrationsläger i Norge, hittades ett fotografi av en tidigare fånge som 1945 hedrades vid ankomst till Karlstad. Ett klick på dess motiv-ämnesord kriget gav ytterligare ett relevant fotografi; av ryska krigsfångar vars tåg gjorde uppehåll i Karlstad 1945.

Fotografierna är listade i bilaga 1.

Värmlands museum levererar data till K-samsök.

Örnsköldsviks museum & konsthall

Sökning på Förintelsen i Sofie gav fem träffar på fotografier av en skolklass som 1979 recenserat tv-serien *Förintelsen* (The Holocaust). Träffen skedde via informationen direkt under fotografiet som nämner just detta. Serien visades i flera länder och väckte generellt stor uppmärksamhet (Åmark 2021:19, 40).

Fotografierna finns listade i bilaga 1. (Örnsköldsviks museum & konsthall är ej med i SOU 2020.)

Örnsköldsviks museum & konsthall finns ej med bland de institutioner som levererar data till K-samsök (se not 9).

”Sökning på Förintelsen i Sofie gav fem träffar på fotografier av en skolklass som 1979 recenserat tv-serien *Förintelsen* (The Holocaust). Träffen skedde via informationen direkt under fotografiet som nämner just detta.”

Övrigt

I Carlotta och Sofie kan poster för individer, platser eller utställningar finnas. Jag bedömer dock att det inte ingår i det här uppdraget – kartläggning av samlingar (föremål, arkivmaterial) – att även kartlägga andra slags poster som finns i olika samlingssystem. Därför nämner jag det enbart på ett övergripande vis och ger exempel i en not.²⁷

Även vid sökningar i DigitaltMuseum har poster hittats som inte utgör till exempel föremål eller fotografier, utan kontextualiserande artiklar. De har inte listats i bilaga 1 eftersom jag inte vet om de är relevanta. Jag tar ändå med dem här eftersom de rör material i samlingar, särskilt den första som kontextualiserar fotografier vid Mölndals stadsmuseum.

Fran Auschwitz till Mölndal – om Kvarnbysskolan som beredskapssjukhus, Mölndals stadsmuseum, <https://digitaltmuseum.se/021189503885/fran-auschwitz-till-molndal-om-kvarnbysskolan-som-beredskapssjukhus> (länk kopierad 2021-09-19).

Johan Taikons arbetsbok, Hälsinglands Museum, särskilt rubriken Ett nytt krig bryter ut i Europa, <https://digitaltmuseum.se/021188779052/johan-taikons-arbetsbok> (länk kopierad 2021-09-19).

Raoul Wallenbergs almanacka, Statens försvarshistoriska museer – Armémuseum, <https://digitaltmuseum.se/021189489505/raoul-wallenbergs-almanacka> (länk kopierad 2021-09-19). Almanackan är i privat ägo men utställd på Armémuseum.

Vem disponerade flygplanet? – om hur ett tyskt flyktingflygplan lämnat spår i museets samlingar, Statens försvarshistoriska museer – Flygvapenmuseum, <https://digitaltmuseum.se/021188786120/vem-disponerade-flygplanet> (länk kopierad 2021-09-19). Hur stark kopplingen är till Förintelsen är något oklar. I förhållande till flygplanet diskuteras i artikeln det nazityska eutanasi-programmet och Förintelsen men med en något oklar faktisk koppling till flygplanet.

---

27) För exempel på utställningar se (länkarna kopierade 2021-09-24):
<https://carlotta.malmo.se/carlotta-mmus/web/object/1924609>
<https://carlotta.malmo.se/carlotta-mmus/web/object/1924624>
<https://carlotta.malmo.se/carlotta-mmus/web/object/2009399>
<http://62.88.129.39/carlotta/web/object/788854>
<http://62.88.129.39/carlotta/web/object/788786>

Avslutande diskussion – internationalisering och samverkan

Den här kartläggningen omfattar omkring 1 400 poster vid ett trettiotal institutioner. För att nå detta resultat har publika samlingssystem som täcker över 150 institutioner sökts igenom utifrån ett flertal termer med koppling till Förintelsen, ett arbete som har varit både tidskrävande och ibland komplicerat. Om det i stället fanns en webbplats – en digital kunskapsnod – till vilken material från musei- och arkivsamlingar kopplas, skulle sökningar kunna genomföras betydligt mer effektivt. Det skulle också innebära att material kan hittas även av personer utan specifika förkunskaper kring publika samlingssystem. Tillgänglighet till material med koppling till Förintelsen i museer och arkiv skulle ökas, vilket skulle öppna upp möjligheterna att ta del av och bedriva forskning kring olika slags material som finns vid olika institutioner.

I den här kartläggningen har fokus varit på material i kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige. Samlingar med koppling till Förintelsen är dock transnationellt präglade och det är även av betydelse att tillgängliggöra material som finns i Sverige internationellt samt att kunna sammanfoga dessa material med sådant som finns i andra länder.

Karin Kvist Geverts, föreståndare för Svenska institutet för Förintelseforskning, har

föreslagit att i utvecklandet av en nod söka samarbete med European Holocaust Research Infrastructure. Dessa är i fasan att utveckla en internationell forskningsinfrastruktur rörande Förintelsen, bland annat i syfte att motverka fragmentariseringen av material mellan institutioner och länder, samt främja möjligheterna att kunna genomföra forskning digitalt.²⁸

Oavsett om utvecklingen sker i samarbete med European Holocaust Research Infrastructure eller om en nationell så kallad digital kunskapsnod utvecklas, är det av betydelse att tidigt i en process diskutera begreppet Förintelsen, som ju ibland används något olika (se inledningen till Samlingar vid kulturhistoriska museer och arkiv), och vad det innebär i förhållande till den infrastruktur eller nod som ska utvecklas. Diskussionen bör ske mellan utvecklare, museer och arkiv som hanterar material i sina samlingssystem och levererar data till noden/infrastrukturen, samt

”I den här kartläggningen har fokus varit på material i kulturhistoriska museer och arkiv i Sverige. Samlingar med koppling till Förintelsen är dock transnationellt präglade och det är även av betydelse att tillgängliggöra material som finns i Sverige internationellt samt att kunna sammanfoga dessa material med sådant som finns i andra länder.”

---

28) European Holocaust Research Infrastructure, <https://www.ehri-project.eu/about-ehri> (länk kopierad 2021-12-18). Karin Kvist Geverts kan kontaktas för mer information och vidare kontakter angående EHRI, karin.kvist.geverts@ihrs.se.

forskare inom fältet Förintelseforskning²⁹, med ett resultat som sedan följer med som riktlinje både under utveckling och i fortsatt arbete.

Här har jag arbetat utifrån en koppling till Förintelsen i bred bemärkelse, vilket vid min presentation av kartläggningen vid Nätverket för Förintelseforskning i Sverige i december 2021 även av deltagare diskuterades som önskvärt för en digital nod. Om det i en nod ingår material med en bred koppling till Förintelsen är det dock viktigt att det finns möjlighet att göra sökningar utifrån många olika variabler och att kunna filtrera resultat, vilket även diskuterades av nätverket. I diskussionerna framkom också att det finns betydligt fler möjliga söktermer än de jag har använt i denna kartläggning. Således bör i ett utvecklingsskede även söktermer och filtreringsmöjligheter diskuteras med forskare liksom med de museer och arkiv som hanterar material i sina samlingssystem.

För att en nod eller infrastruktur ska bli relevant och kvalitativ bör samverkan förmodligen ske i ytterligare flera delar än de jag givit exempel på här. Samarbete med museer och arkiv som har relevanta material i samlingarna men som inte är digitaliserade bör också skapas, om intresse finns vid dem att delta med material i en nod eller infrastruktur. Möjligheterna att arbeta med digitalisering och särskilda satsningar kan skilja sig mellan institutioner och efterhand kan särskilda medel behöva sökas eller satsningar behöva göras för att stötta arbetet.

En viktig målgrupp för en digital kunskapsnod eller infrastruktur med musei- och arkivmaterial kopplande till Förintelsen är forskare. Ytterligare målgrupper kan vara universitetsstudenter inom till exempel historia, arkeologi, etnologi, arkiv- och museivetenskap liksom musei- och arkivanställda som arbetar med frågor rörande Förintelsen. Även till exempel skolelever och lärare, samt delar av allmänheten med intresse för Förintelsen. Mycket viktiga grupper som kan ha intresse av tillgängliga och sammankopplade material i en nod eller infrastruktur är Förintelseöverlevande och familjer till dem samt släktingar, i Sverige och andra länder.

---

29) Till exempel via Svenska institutet för Förintelseforskning och Nätverket för Förintelseforskning i Sverige, kontakt Karin Kvist Geverts, karin.kvist.geverts@ihrs.se.

Referenser

- Bergqvist Rydén, Johanna. 2018. When Bereaved of Everything: Objects from the Concentration Camp of Ravensbrück as Expressions of Resistance, Memory, and Identity. *International Journal of Historical Archaeology* 22(3), sid. 511–530.
- Fernstål, Lotta & Hyltén-Cavallius, Charlotte. 2020. *Ett lapptäcke av källor. Kunskapsproduktion om romer och resande vid arkiv och museer*. Lund.
- Fried, Hédi. 1992. *Skärvor av ett liv. Vägen till och från Auschwitz*. Stockholm.
- Herold, Lovisa. 2021. 100-åring åtalas för medhjälp till tusentals mord under Förintelsen. *Dagens Nyheter* 2021-10-06.
- Kalander, Berith. 1996. *Min mor fånge Z.-4517*. Gällivare.
- Lundgren, Gunilla. 2005. *Sofia Z-4515*. Stockholm.
- Nylund Skog, Susanne. 2012. *Livets vägar. Svenska judinnors berättelser om förskingring, förintelse, förtryck och frihet*. Uppsala.
- Petré, Bo. 2011. *Arkeologiska undersökningar på fornlämning RAÄ 28, Söderby, Lovö socken, Uppland. Gravfält från vendeltid och vikingatid samt några gravar och boplatslämningar från bronsålder*. Stockholm.
- SOU 2020. *Sveriges museum om Förintelsen. Betänkande av Utredningen om ett museum om Förintelsen*. Statens offentliga utredningar 2020:21.
- SOU 2020b. *Holocaust Remembrance and Representation. Documentation from a Research Conference*. Antologi som separat del i Statens offentliga utredningar 2020:21:
- Bruchfeld, Stéphane, sid. 29–51, Should “the Holocaust” be discarded, or what’s in a name? Historiography(-ies), memory(-ies) and metanarrative(s).
  - Kotljarchuk, Andrej, sid. 93–108, The Holocaust of the European Roma and the Nordic periphery. Terminology and preliminary state of research.
  - Thor Tureby, Malin, sid. 67–92, Memories, testimonies and oral history. On collections and research about and with Holocaust survivors in Sweden
  - Thor Tureby, Malin & Wagrell, Kristin. 2020a. *Vittnesmål från Förintelsen och de överlevandes berättelser. Definitioner, insamlingar och användningar, 1939–2020*. Forum för levande historia, Stockholm.
- Thor Tureby, Malin & Wagrell, Kristin. 2020b. Digitization, Vulnerability, and Holocaust Collections. *Santander Art and Culture Law Review* 2/2020(6), sid. 87–118.
- Zetterström Geschwind, Britta. 2020. Spår efter ett svenskt flyktingläger 1944–1946. Kulturarvsprocesser i rörelse. *Kulturarv i förändring*, red. Gradén, Lizette och O’Dell, Tom, sid. 127–162. Lund.
- Åmark, Klas. 2016. *Att bo granne med ondskan. Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen*. Stockholm.
- Åmark, Klas. 2021. *Förintelsen och antisemitism – en kartläggning av svensk forskning*. Rapport, Vetenskapsrådet.

Forum för levande historia är en myndighet under Kulturdepartementet. Vårt uppdrag är att vara ett nationellt forum som ska främja arbetet för demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.